การทำลายและพฤติกรรมการสร้างสรรค์ จึงเป็นภาระงานแห่งนักสังคมศาสตร์ในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับสาเหตุหรือปัจจัยที่ผลักดันให้มนุษย์มีพฤติกรรมทั้งในเชิงทำลายและเชิงสร้างสรรค์ ขณะเดียวกันได้มีนักบุกเบิกทางสังคมศาสตร์ จำนวนหนึ่งพยายามใช้วิธีการศึกษา หรือในปัจจุบันเรียกว่า ระเบียบวิธีวิทยา (Methodology) ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมและทางการเมือง และระเบียบวิธีดังกล่าวย่อมมีข้อจำกัดในการศึกษาปรากฏการณ์อันเกี่ยวกับพฤติกรรมหมู่มนุษย์ แต่ก็มีสิทธิพล เป็นอย่างสูงต่อวิชาการการแสวงหาความรู้จนถึงปัจจุบัน

ด้วยเหตุผลที่มีการโต้แย้งความน่าเชื่อถือแห่งระเบียบวิธีวิทยา จึงเป็นความพยายามในบทความนี้ที่จะศึกษาและวิเคราะห์ ระเบียบวิธีวิทยา อันเป็นศาสตร์เกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์ ตามแนววิธีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับพุทธปรัชญาทางสังคมและทางการเมือง ในส่วนที่สัมพันธ์กับระเบียบวิธีวิทยาเป็นหลัก โดยจะเน้นประเด็นเกี่ยวกับลักษณะการแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์ซึ่งเชื่อมโยงกับความรู้ปรากฏการณ์ทางสังคมและทางการเมือง

1.1 ความรู้ : วิเคราะห์ในเชิงปรัชญาแห่งความรู้

วิเคราะห์ในเชิงปรัชญาแห่งความรู้ ความรู้ที่มนุษย์แสวงหา อาจจำแนกได้เป็น 2 อย่าง คือ (จำนงค์ อดวัฒนสิทธิ์, 2548)

1) ความรู้ในฐานะเป็นวิธีการ (Means)

2) ความรู้ในฐานะเป็นเป้าหมาย (End)

ความรู้ในฐานะเป็นวิธีการ คือ องค์ความรู้ที่เป็นหลักการหรือทฤษฎีที่สามารถนำสู่การเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ตาที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง

ความรู้ในฐานะเป็นวิธีการนี้เป็นที่แสวงหากันมากที่สุด และมีการถกเถียงกันมากที่สุด วิธีการที่มีการศึกษาและได้รับการยอมรับในยุคหนึ่ง อาจจะเปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาผ่านพ้นไป ความรู้ในฐานะเป็นวิธีการนี้ในหลายกรณีเมื่อมีการนำเสนออาจนำไปสู่การขัดแย้งอย่างรุนแรง และมีผลกระทบต่อสังคมอย่างแพร่หลายก็ได้ เช่น กรณีการเสนอวิธีการปราบปรามยาเสพย์ติดด้วยวิธีการรุนแรง กรณีการเสนอตั้งบ่อนกาสิโนอย่างถูกต้องตามกฎหมายเพื่อป้องกันมิให้คนไทยไปเล่นการพนันนอกประเทศ และแม้กระทั่งกรณีการปฏิรูประบบราชการก็ล้วนแต่เป็นการนำเสนอ “วิธีการ” เพื่อปรับปรุงการบริหารงานราชการให้มีประสิทธิภาพ

ความรู้ที่เป็นวิธีการนี้อาจจะได้มาจากการศึกษา การทดลอง การประชุมสัมมนา การอภิปราย การวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินผลกระทบองค์ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งได้รับการยอมรับว่า เป็นกฎเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ทั้งที่เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางสังคม